

Výskyt bahňáků ve Slavkovském lese

Pavel Řepa, Správa CHKO Slavkovský les

Bahňáci obývají především rybníční oblasti. Přesto bylo několik druhů zaznamenáno i ve Slavkovském lese. Velmi silně ohrožený druh bekasina otavní zde má dokonce poměrně hodně hnízdišť.

Velmi zajímavá a druhově pestrá skupina bahňáků je v CHKO Slavkovský les zastoupena pouze okrajově. Převážná většina druhů je totiž obyvateli rybníčních a jezerních oblastí, takže tato relativně horská oblast pro ně není zrovna „zemí zaslíbenou“. Přesto však jsou v této skupině i druhy, které tíhnou k horskému a lesnímu prostředí, takže jim Slavkovský les skýtá příležitost k životu. Intenzivní mapování ptactva CHKO Slavkovský les, které jsme se skupinou západočeských ornitologů provedli v letech 2004–2007 a o němž jsme již v Arnice několikrát

referovali, dalo možnost upřesnit si i znalosti o výskytu jednotlivých druhů této skupiny.

Protože jde o ptáky velmi zajímavé, a namnoze dnes již i o druhy velmi ohrožené a tudíž chráněné, považujeme za vhodné zájemce o přírodu naší oblasti s jejich výskytem seznámit.

Mnoho druhů bahňáků se v ČR vyskytuje pouze během svého tahu. Tyto migrující druhy jsou téměř výhradně vázány na vodní nádrže, takže jejich výskyt v Slavkovském lese nelze ve větší míře očekávat.

Skutečně jsme z nich zjistili pouze druh jediný – vodouše šedého (*Tringa nebularia*) a i tento druh jen jednou.

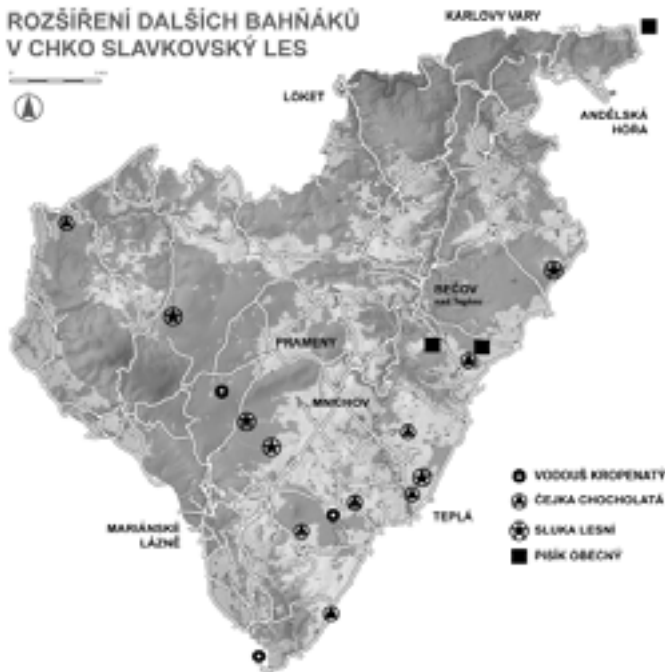
8. května 2004 zaregistroval Vladimír Teplý 1 ex. na mokřadu v polní nivě severně od Číhané. Je však třeba vzít v potaz, že převážná většina našich sledovacích aktivit připadala na hnízdní období a v době tahu byla sledování prováděna mnohem řídkěji. Nelze tedy vyloučit, že se tento druh, a možná i jiné transmigrující druhy občas objeví, zejména na rybníčkách v nižších polohách CHKO.

Z našeho pohledu jsou především významné ty druhy, které v CHKO hnízdí. Je jich jen několik a většina patří spíše k těm vzácnějším. Platí to i pro čejku chocholatou (*Vanellus vanellus*), druh obývající otevřenou polní krajinou, kde preferuje především vlhké úseky. Není tak dávná doba, kdy v naší zemědělské krajině patřila čejka k nejhojnějším druhům a její výskyt nebyl nikde zvláštností. S industrializací zemědělství začala čejka prudce ubývat a dnes jsou její počty oproti šedesátým a sedmdesátým letům minulého století pouhým zlomkem původních stavů (srov. např. Musil 2000, Fiala 2002, Kunstmüller et Kodet 2005). I v CHKO Slavkovský les jsou v posledních letech pozorovány jen ojediněle. Celkem jsme v letech 2004–2006 zjistili 17 pozorování páru nebo jedince čejky. Z nich bylo několik případů výskytu páru s hnízdním chováním ve vhodném čase, někdy i opakovaně v delším časovém odstupu na stejné lokalitě.

ROZŠÍŘENÍ BEKASINY OTAVNÍ V CHKO SLAVKOVSKÝ LES

ROZŠÍŘENÍ DALŠÍCH BAHŇÁKŮ V CHKO SLAVKOVSKÝ LES

Tyto případy považujeme za pravděpodobná hnízdění. V roce 2004 to byly louky v okolí rybníků u Měchova (Řepa), louky východně od Horního Kramolína (Schropfer) a louky na úpatí vrchu Podhora nad Milhostovem (Bušek). V roce 2005 byly čejky pozorovány u Poutnova (Schropfer) a v polích u Nové Farmy (Křížek), v roce 2006 to bylo severovýchodně od Boněnova (Procházka) a v bezprostředním okolí Zlaté (Hais). Další pozorování registrovaná v těchto letech, např. z okolí Rankovic, Krásného údolí, Krásna a Andělské hory pochází již ze začátku léta (červen a červenec) a jde zřetelně o jedince na pohnízních potulkách. Čejka tedy hnízdí ve Slavkovském lese jen ojediněle, nepravidelně a vesměs v okrajových částech v nejnižších polohách.

Dalším bahňákem v CHKO je sluka lesní (*Scolopax rusticola*). Preferuje především výše položené lesy, takže v Slavkovském lese je jistě doma. Jde však o velmi plachý lesní druh, takže její kvantitativní zjišťování je obtížné. Nejběžnější způsob zjišťování, pozorování při tzv. jarním tahu, bohužel nezaručuje, že se jedná o jedince, kteří budou hnízdit. Z let 2004–2007 je k dispozici několik pozorování z hnízdního období a to především z rozsáhlých lesů na hlavním hřebeni Slavkovského lesa, např. u Rájovské hájenky u Rájova (Bušek), z PR Smraďoch a z obory u Lazů (Cehláriková). Byla zjištěna i v lesním masivu nad Bečovem u Českého Chloumku (Říš) a dokonce i v malých lesíciích v okolí Nové Farmy (Horáková). V lesním masivu okolo Kladské byla zjištěna i v jarním (začátek března) a pozdním letním (srpen) období (Procházka). Nemůžeme nijak kvalifikovaně odhadovat její početnost, její výskyt aspoň ve větší části CHKO je však stále nepochybný.

Pisík obecný (*Actitis hypoleucos*) preferuje břehy řek, najdeme ho však hnízdit i na lesních rybníčcích. V poslední době citelně poklesl jeho počet v celé republice (např. Pellantová et Martiško 1993). V naší CHKO byl zastížen jen ojediněle, z let 2004–2007 známe jeho výskyt z rybníků u Brtě z roku 2005 (Cehláriková), dále z rybníčku pod Chodovem u Bečova z roku 2006 (Říš) a v roce 2007 jej pozoroval Vacík na břehu Ohře mezi Karlovými Vary a Sedlečkem. Tato lokalita je však již několik desítek metrů za hranicí CHKO.

Za velmi silně ohrožený druh bahňáka považujeme bekasinu otavní (*Gallinago gallinago*). Její počet klesl mezi roky 1989 a roky 2001–2003 o více než 60% (Šťastný, Bejček et Hudec 2006). V západočeském regionu došlo především k mizení bekasin z rybníčních oblastí v nižších polohách a spíše se tento druh udržel na výše položených mokřadech. V naší CHKO jsme v letech 2004–2007 zjistili značné množství lokalit s hnízdním výskytem. Především se nacházely ve středu CHKO v okrsku vlastního Slavkovského lesa. Zde jsme našli řadu lokalit v mokřadech v rozsáhlé luční enklávě od Podstrání, přes Čistou, Novou Ves a Louku až k Pramenům: jižně od Podstrání 1 lokalita (Cehláriková), 2 v nivách jižně od Čisté, 1 v nově vyhlášené PR Rašeliníště u myslivny, 2 lokality v okolí Nové Vsi, další 2 jihozápadně od Louky, pravidelně je také zjišťována v NPP Upolínová louka pod Křížky, další hnízdiště bylo nalezeno západně od NPP Křížky. Hnízdí pravidelně i v PR Mokřady pod Vlčkem. Velké množství lokalit registrujeme také v Toužimské vrchovině, především v její jižní části. Jedna lokalita je u Bezvěrova, další dvě na jižním úpatí vrchu Podhora u Ovesných Kladrub a Milhostova. Využívá i nivu nejhořejšího úseku Teplé, kde byla nalezena hnízdiště u Rájova (1 západně od vsi, 2 pod silnicí do Mnichova východně od vsi), hnízdí také v EVL Horní Kramolín přímo u nádrže Podhora. Nejméně 2 hnízdiště byla zjištěna mezi Rájovem a Služetínem (Tájek). V nivě Pramenského potoka byla nalezena dvě hnízdiště i u Sítin, dále jedno u Číhané, neméně než 4 v loukách východně od Poutnova a 1 u Rankovic. V severní části této oblasti byla zjištěna pouze na jediné lokalitě u rybníčku severně od Měchova. Naopak tedy bekasina zatím nebyla zjištěna v údolí Teplé pod Bečovem ani v Kynšperské vrchovině západně od CHKO. Téměř 40 hnízdních lokalit naznačuje, že to s bekasinou není v naší CHKO zatím kritické a má šanci přežít. Je jí ovšem třeba poskytnout účinnou ochranu. Hnízdiště v zvláště chráněných územích (NPP Upolínová louka, PR Rašeliníště u myslivny, PR Mokřady pod Vlčkem a EVL Horní Kramolín) zdaleka nepostačují. V současné době byla řada dalších hnízdišť vymezena jako speciální bloky pro tzv. agroenvironmentální dotace pro údržbu krajiny zemědělskou činností.

Takové bloky byly vymezeny např. u Poutnova, Rájova a Milhostova, takže můžeme říci že téměř polovina populace bekasiny je nějakým způsobem chráněna.

Posledním a nejvzácnějším druhem, který u nás může hnízdit, je vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*). Jde o druh hnízdící v hustých lesních porostech, kde vyhledává stará hnízda drozdů a potravu sbírá na otevřených lesních mokřadech. Z ČR jsou sice údaje o jeho výskytu již od 19. století, ale až do osmdesátých let 20. století šlo jen o ojedinělé nálezy. Teprve v posledních necelých třiceti letech začalo hnízdiště vodoušů kropenatých u nás přibývat a dnes je podle posledního hnízdního atlasu obsazeno cca 13 % území ČR s jasně prokázaným hnízděním a na více než 60 % území jsou známky naznačující možné hnízdění. Způsob života tohoto druhu je dosti skrytý a doložit spolehlivě hnízdění je dosti obtížné. Z naší CHKO pochází jedno z prvních doložených hnízdění tohoto druhu v ČR: z roku 1982 pochází nález malých mláďat u rybníku Nový u Bečova nad Teplou a z let 1989–1990 je uváděno hnízdění z NPR Tajga u Kladské

(Šťastný, Bejček et Hudec 2006). V poslední době byl tento druh opětovně v CHKO pozorován. Při velkém mapování jej zastihl Sladký 8.5.2004 v prostoru západně od Tajgy, 1.4.2005 jej hlásila Cehláříková z okolí Sklářů, těsně za jižním okrajem naší CHKO. A nakonec v roce 2007 jej vyplašil autor tohoto článku 30.dubna v vlhkých luk v EVL Horní Kramolín, na severním břehu nádrže Podhora. Přestože lokalitu navštívil v následujícím měsíci několikrát, nepovedlo se jej vodouše kropenatého zjistit. Naposledy byl 1 exemplář vodouše kropenatého spatřen 22.4.2008 u Kladské na rybníku Horní Bahňák.

Literatura:

Kunstmüller I. et Kodet V. (2005): Ptáci Českomoravské vrchoviny, Historie a současnost hnízdního rozšíření v kraji Vysočina. ČSOP Jihlava a Muzeum Vysočiny Jihlava.

Musil P. (2000): Monitoring populací vodních ptáků. Sylvia 34:13–26.

Pellantová J. et Martiško J. (1993): Vývoj početnosti vybraných vodních a mokřadních druhů ptáků v nivách řeky Moravy a Dyje na jižní Moravě. Zprávy MŮS 51:85–94.

Šťastný K., Bejček V. et Hudec K. (2006): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České Republice 2001–2003. Aventinum.

Den Země u Prelátova pramene

V sobotu 31. května se u Prelátova pramene v Mariánských Lázních konal druhý ročník oslav Dne Země. Oslavy přilákaly více než tři stovky návštěvníků. Pro děti i dospělé byl připraven bohatý program. Na začátku vystoupil se svým představením dětský folklorní soubor Marjánek. Během celého odpoledne se mohli všichni učít třídít a recyklovat odpad s barevným dnem, který přivezla firma Ekokom. Ve výtvarných dílnách, připravených Ústavem sociální péče Pramen, si zase každý mohl vyzkoušet drátkovat nebo vyrobit zvířátko ze slámy. Na minijarmarku prodávaly své výrobky svěřenkyně Ústavu sociální péče Pramen. Bioprodukty představili zástupci svazu PRO-BIO. Žáci Základní umělecké školy na Dni Země prezentovali svůj celoroční projekt „Voda, Země, Vzduch“. Oslavy zakončila příjemným koncertem kapela BOOGER Bluesband. Oslavy byly finančně podpořeny MÚ Mariánské Lázně, Karlovarským krajem a MŽP.

Foto Přemysl Tájek